

CELOSLOVENSKÉ ODBORNÉ ONLINE SEMINÁRE ZAMERANÉ NA PRÁCU V ŠKOLSKEJ KNIŽNICI

MGR. ROZÁLIA CENIGOVÁ

The article gives information on two nationwide professional online seminars aimed at providing detailed, valuable, and up-to-date information, as well as practical experience and best practices in the performance of professional library activities in school libraries. The seminars presented four automated library information systems which could help school libraries develop the computerization of internal library processes, cooperation, and information exchange between libraries in the library system of the Slovak Republic.

Keywords: school library; automated library information systems; computerization of internal library processes

 rozalia.cenigova@spgk.sk

 Slovak Pedagogical Library

Hálova 6
851 01 Bratislava

 <http://www.spgk.sk/>

Slovenská pedagogická knižnica v Bratislave ako metodické centrum pre školské knižnice zorganizovala v poslednom májovom týždni 2021 dva celoslovenské odborné online semináre zamerané na vedenie povinných odborných evidencií školskej knižnice a na elektronizáciu školských knižníc, ktorých cieľom bolo poskytnúť riaditeľom základných škôl a stredných škôl, školským knihovníkom a potenciálnym zriaďovateľom školských knižníc podrobné, cenné a aktuálne informácie, praktické skúsenosti a osvedčené postupy pri výkone odborných knižničných činností v školskej knižnici. Zámerom bolo aj oboznámenie účastníkov oboch vzdelávacích podujatí s elektronizáciou školských knižníc, ktorá by umožnila nielen automatizované vedenie vnútorných knižničných procesov, kooperáciu a výmenu informácií s inými knižnicami z knižničného systému Slovenskej republiky, ale aj rozšírila a skvalitnila poskytovanie knižnično-informačných služieb v školskej knižnici.

Odborná garantka Rozália Cenigová zo Slovenskej pedagogickej knižnice, ústredná metodička pre školské knižnice, bola zároveň aj hlavnou prednášateľkou i moderátorkou oboch vzdelávacích podujatí.

V úvode prednášky *Povinné odborné evidencie a ďalšie evidencie školskej knižnice* Rozália Cenigová stručne hovorila o hlavných tematických blokoch. Na webovom portáli Slovenskej pedagogickej knižnice (www.spgk.sk) priblížila štruktúru základných záložiek v časti **Školské knižnice**, kde sa priebežne uverejňujú elektronické informačné zdroje, adekvátne na zriadenie, zrušenie či zlúčenie školskej knižnice, činnosť a prevádzku školských knižníc a podporu kreatívneho čítania. Pozornosť sústredila na ďalšie usporiadanie elektronických informačných zdrojov v rámci záložiek:

► **Zriadenie školskej knižnice**

Pod touto záložkou sú uverejnené platné právne normy a iné právne predpisy vzťahujúce sa na činnosť školskej knižnice. Jej súčasťou sú aj vzory vnútorných právnych predpisov školskej knižnice, ako Štatút školskej knižnice, Knižničný a výpožičný poriadok, Cenník služieb a sankčných poplatkov, ako aj požiadavky na riešenie vnútorných priestorov školských knižníc, metodické usmernenia, ktoré sú vhodné pre činnosť školských knižníc a ktoré uľahčujú prácu školským knihovníkom, medzinárodné odporúčania, ktoré definujú funkcie, úlohy a zabez-

pečenie školskej knižnice a automatizované knižnično-informačné systémy.

► **Medzinárodná konferencia Školské knižnice ako informačné a kultúrne centrá škôl**

Obsahuje elektronické zborníky z medzinárodnej konferencie *Školské knižnice ako informačné a kultúrne centrá škôl*, ako aj množstvo inšpiratívnych nápadov na podporu kreatívneho čítania, ktoré vypracovali školskí knihovníci a iní zástupcovia pedagogickej a knihovníckej verejnosti zo Slovenskej republiky a z Českej republiky.

► **Informačná výchova**

Ponúka ukážky informačnej výchovy formou scenárov, ktoré vypracovali študentky Pedagogickej fakulty Trnavskej univerzity v Trnave. Školskí knihovníci si môžu uvedené praktické námety stiahnuť, doplniť a upraviť podľa svojich potrieb.

► **Príklady dobrej praxe zo školských knižníc**

Záložka slúži ako zdroj praktických námetov a inšpirácií na zorganizovanie kreovaných podujatí s cieľom zvýšiť úroveň čitateľskej gramotnosti a kultúry čítania žiakov. Ich tvorcami sú prevažne školskí knihovníci z ocenených školských knižníc v rámci celoslovenského projektu *Najzaujímavejšie podujatie školskej knižnice*, ktorý sa organizuje pri príležitosti osláv *Medzinárodného dňa školských knižníc* od roku 2005.

V prvom tematickom bloku online prednášky *Hlavné právne predpisy z oblasti knihovníctva* Rozália Cenigová oboznámila účastníkov so zákonom č. 126/2015 o knižniciach a o zmene a doplnení zákona č. 206/2009 Z. z. o múzeách a o galériách a o ochrane predmetov kultúrnej hodnoty a o zmene zákona Slovenskej národnej rady č. 372/1990 Zb. o priestupkoch v znení neskorších predpisov v znení zákona č. 38/2014 Z. z. (ďalej len „zákon o knižniciach“) a s vyhláškou Ministerstva kultúry Slovenskej republiky č. 201/2016 Z. z., ktorou sa ustanovujú podrobnosti o spôsobe vedenia odbornej evidencie knižničných dokumentov a o revízii a vyradovaní knižničného fondu v knižniciach (ďalej len „vyhláška ministerstva kultúry“), pričom osobitne vysvetlila normatívny pojmový aparát uvedený v § 2, ktorý sa bežne používa v odbornej knihovníckej praxi, a to dopĺňovanie knižničného fondu (akvizícia knižničného fondu), odborná evidencia (vedenie prírastkového zoznamu a zoznamu úbytkov) a spracovanie

knižničných dokumentov (menná a vecná katalogizácia), revízia knižničného fondu, vyradovanie knižničného fondu, organizácia (stavanie knižničného fondu), uchovávanie a ochrana knižničného fondu a poskytovanie knižnično-informačných služieb. Zdôraznila kategorické zmeny v oblasti školských knižníc a knižničného systému Slovenskej republiky, do ktorého patrí národná knižnica (Slovenská národná knižnica), vedecké knižnice, akademické knižnice, verejné knižnice a špeciálne knižnice. V ďalšej časti uvedeného tematického bloku podrobne vysvetlila aj znenie § 10 zákona o knižniciach, ktorý definuje školskú knižnicu, jej zameranie, pôsobnosť, úlohy, vymedzuje okruh odborných knižničných činností, spôsob a podmienky poskytovania knižnično-informačných služieb.

V druhom tematickom bloku *Ďalšie doplňujúce právne predpisy* upozornila Rozália Cenigová na *Nariadenie Európskeho parlamentu a Rady (EÚ) 2016/679 z 27. apríla 2016 o ochrane fyzických osôb pri spracúvaní osobných údajov a o voľnom pohybe takýchto údajov, v zmysle ktorého školská knižnica spracúva osobné údaje v rozsahu a za podmienok, ktoré má škola spracované vo vnútornom predpise.*

Špeciálne poukázala na znenie § 18 zákona o knižniciach, v súlade s ktorým je školská knižnica oprávnená spracovávať osobné údaje bez súhlasu dotknutej osoby. Odporučila účastníkom, aby si práva dotknutých osôb-používateľov naštudovali v dokumente *Ochrana osobných údajov*, ktorý vypracovala Univerzitná knižnica v Bratislave a je voľne dostupný na webovom sídle uvedenej knižnice (<https://www.ulib.sk/kniznicny-poriadok/ochrana-osobnych-udajov/>). Pri zhotovení elektrografických reprodukcí z knižničných dokumentov pre individuálnych registrovaných používateľov je potrebné postupovať v súlade s autorským zákonom č. 185/2015 Z. z., ktorý ustanovuje okrem iného aj spôsob použitia diela knižnicou.

V treťom tematickom bloku *Vnútorne právne dokumenty školskej knižnice* sa Rozália Cenigová venovala obsahu *Štatútu školskej knižnice a Knižničného a výpožičného poriadku školskej knižnice*. Účastníkom vysvetlila podstatu právnych dokumentov, ale aj obsah Štatútu školskej knižnice (komu budú poskytované knižnično-informačné služby) a druhého právneho dokumentu, ktorý upravuje spôsob, rozsah a úhradu za poskytovanie knižnično-informačných služieb školskou knižnicou. *Knižničný a výpožičný*

poriadok školskej knižnice musí byť umiestnený na verejne prístupnom mieste v školskej knižnici. Jeho doplnkom je Cenník služieb a sankčných poplatkov školskej knižnice.

V štvrtom tematickom bloku *Hmotná zodpovednosť školských knihovníkov za knižničný fond* poukázala Rozália Cenigová na podmienky uzatvorenia zmluvy v súlade so Zákonníkom práce, ako napríklad podpísanie dohody o hmotnej zodpovednosti v prípade knižničného fondu vo voľnom výbere.

Obsahom piateho tematického bloku *Povinné odborné evidencie školskej knižnice* priblížila Rozália Cenigová predmet vedenia odbornej evidencie a jej členenie, a to na základnú a pomocnú odbornú evidenciu, predpísané spôsoby vedenia odbornej evidencie a spôsob autorizácie zviazaného čiastkového dokumentu tlačeného výstupu základnej odbornej evidencie. Podrobnejšie opísala zásady zápisu povinných identifikačných údajov do prírastkového zoznamu, ktoré názorne dopĺňovala konkrétnymi príkladmi z aplikačnej praxe. Taktiež bude vypracované metodické usmernenie pre školské knižnice na zápis knižničných dokumentov do prírastkového zoznamu, ktoré im pomôžu pri zápise kníh z rozvojového projektu Ministerstva školstva, vedy, výskumu a športu Slovenskej republiky *Čítame radi*. Rozália Cenigová sa venovala aj vedeniu zoznamu úbytkov a jednotlivým podkladom pre vedenie základnej odbornej evidencie knižničných dokumentov. V závere tohto tematického bloku upriamila pozornosť účastníkov na vedenie pomocnej evidencie, a to včlenení evidencie výpožičiek, evidencie došlých čísiel periodík a inej odbornej evidencie. Detailne vysvetlila pojmy registrovaný používateľ, absenčná výpožička a prezenčná výpožička. S pomocou vyplnených údajov v tabuľkách ukázala účastníkom príklad evidencie registrovaných používateľov, príklad evidencie absenčných výpožičiek a príklad evidencie prezenčných výpožičiek v školskej knižnici.

V šiestom tematickom bloku *Ďalšie doplňujúce evidencie školskej knižnice* vysvetlila Rozália Cenigová spôsob vedenia vzdelávacích a kultúrno-spoločenských podujatí a význam vedenia denného zápisu o činnosti školskej knižnice. Priebežné vedenie oboch uvedených evidencií názorne ilustrovala na konkrétnych príkladoch.

V siedmom tematickom bloku *Revízia knižničného fondu* upriamila Rozália Cenigová pozornosť na

postupnosť krokov pri vykonaní revízie knižničného fondu v školskej knižnici, ako aj o jej príprave, o vymenovaní členov revíznej komisie, o využití prírastkového zoznamu a pomocných odborných evidencií pri revízii knižničného fondu, o postupe pri vykonaní revízie knižničného fondu podľa prírastkového zoznamu v listinnej podobe a o vyhotovení zápisnice z revízie knižničného fondu. Názorne bol odprezentovaný vzor zoznamu knižničných dokumentov navrhnutých na vyradenie zo školskej knižnice.

V ôsmom tematickom bloku *Vyraďovanie knižničných dokumentov* predstavila Rozália Cenigová postup pri vyradovaní knižničných dokumentov, ktorý začína vymenovaním členov vyradovacej komisie, pokračuje vypracovaním návrhu na vyradenie a zoznamom vyradovaných knižničných dokumentov a končí vyradením knižničných dokumentov a ich odpísaním v zozname úbytkov a prírastkovom zozname. Vzor zoznamu vyradených knižničných dokumentov ilustrovala prostredníctvom vyplneného dokumentu. Osobitne zdôraznila povinnosť ponúknuť vyradené knižničné dokumenty podľa § 14 ods. 5 písm. a) zákona o knižniciach iným knižniciam. Školské knižnice najskôr posielajú Zoznam vyradených knižničných dokumentov v elektronickej forme ôsmim knižniciam s konzervačným fondom, ktoré sú povinné odpovedať na ich ponuku najneskôr do 60 kalendárnych dní od doručenia danej ponuky. Následne musia poslať uvedený zoznam na uverejnenie na portáli InfoLIB. V prípade, ak neprejaví záujem o vyradené knižničné dokumenty iná knižnica do 14 kalendárnych dní od zverejnenia daného zoznamu, tak riaditeľ alebo iná osoba písomne poverená riaditeľom školy rozhodne o naložení s vyradenými knižničnými dokumentmi, napríklad ich môže ponúknuť na predaj do antikvariátu alebo individuálnym záujemcom, darovať, respektíve odovzdať do zberu. Školské knižnice by mali mať vždy príslušné doklady o naložení s vyradenými knižničnými dokumentmi a mali by ich uchovávať v dokladovej časti zoznamu úbytkov.

V deviatom tematickom bloku *Príručka pre školského knihovníka* Rozália Cenigová stručne predstavila obsah rovnomennej odbornej publikácie, ktorej cieľom je pomôcť predovšetkým zriaďovateľom školských knižníc a školským knihovníkom zorientovať sa v právnych a odborných otázkach týkajúcich sa najmä zriadenia, činnosti a prevádzky školských knižníc. V desiatom tematickom bloku *Pozvanie na kultúrno-spoločenské podujatia* Rozália Cenigová srdečne

pozvala účastníkov na 15. medzinárodnú konferenciu *Školské knižnice ako informačné a kultúrne centrá škôl* a na 12. ročník česko-slovenského projektu *Záložka do knihy spája školy* na tému *Očarujúci svet knižných príbehov, rozprávok a básní*, 10. ročník celoslovenského projektu *Záložka do knihy spája slovenské školy* na tému *Významné osobnosti slovenskej literatúry – Pavol Országh Hviezdoslav (100. výročie úmrtia)* a *Božena Slančíková-Timrava (70. výročie úmrtia)* a 17. ročník celoslovenského projektu *Najzaujímavejšie podujatie školskej knižnice* k Medzinárodnému dňu školských knižníc 25. októbra 2021.

Na záver svojej prednášky sa Rozália Cenigová poďakovala riaditeľom základných a stredných škôl a školským knihovníkom za ich činorodú prácu, rozvoj informačných zručností a schopností žiakov, podporu osobných talentov a zvlášť za aktívnu podporu vzdelávania a kreatívneho čítania.

V rámci poobedňajšieho programu oboch vzdelávacích podujatí nasledovali štyri prezentácie **automatizovaných knižnično-informačných systémov**, ktoré sú najčastejšie využívané v školských knižniciach. Knižnično-informačný systém *Tritius* prezentoval Jiří Šilha zo Spoločnosti Tritius Solutions z Českej republiky. Knižnično-informačný systém *Biblib* predviedol Pavol Špáni zo Spoločnosti SVOP z Bratislavy. *Knižnično-informačný systém pre malé a stredné knižnice* predstavil Emil Rišian zo Slovenskej národnej knižnice v Martine. Knižnično-informačný systém *ProfliB* odprezentovala Jana Šmihlová zo spoločnosti CEIT z Bratislavy. Uvedení prednášajúci oboznámili účastníkov so stručnou históriou svojich systémov a s jednotlivými pracovnými modulmi, ako boli napríklad Katalógizácia, Výpožičný modul, Online katalóg a zároveň poskytli informácie o základných technických

a komunikačných prostriedkoch potrebných na prevádzku systému.

Na záver spomínaného bloku prednášok sa Rozália Cenigová, ústredná metodička pre školské knižnice, poďakovala prednášajúcim za inšpirujúce prezentácie a opätovne pripomenula, že všetky dôležité informácie o automatizovaných knižnično-informačných systémoch sú spracované aj v dokumentoch, ktoré majú rovnakú štruktúru spracovaných údajov, a to:

1. História knižnično-informačného systému,
2. Moduly knižnično-informačného systému,
3. Základné technické prostriedky potrebné na prevádzku knižnično-informačného systému,
4. Cenník knižnično-informačného systému pre základné školy a stredné školy,
5. Referencie knižničného systému v Slovenskej republike,
6. Tvorca a distribútor,
7. Informačné zabezpečenie.

Dokumenty sú zverejnené na webovom sídle Slovenskej pedagogickej knižnice v časti Školské knižnice, záložka Zriadenie školskej knižnice, link Automatizované knižnično-informačné systémy.

Vzdelávacie podujatia ukončila Rozália Cenigová vyjadrením veľkej vďaky všetkým 274 účastníkom za ich aktívnu komunikáciu. Osobitne poďakovala školským knižniciam za to, že na jednej strane sa čoraz viac stávajú bezpečným a priateľským miestom pre svojich používateľov, kde sa môžu všetci slobodne stretávať, podeliť sa o spoločné idey a nápady a spontánne vystupovať bez obáv z negatívneho hodnotenia. Na druhej strane, svojou skvelou prácou pomáhajú žiakom efektívnejšie sa učiť, učiteľom lepšie vyučovať a zároveň motivujú všetkých používateľov, aby robili veci, ktoré ich inšpirujú.